

جهت خرید فایل word به سایت www.kandoo.cn.com مراجعه کنید
یا با شماره های ۰۹۳۶۶۰۲۷۴۱۷ و ۰۹۳۶۶۴۰۶۸۵۷ و ۰۶۶۴۱۲۶۰-۵۱۱ تماس حاصل نمایید

فهرست مطالب

عنوان

- ۱- مقدمه
- ۲- واگذاری امتیاز
- ۳- مفاد امتیاز
- ۴- مخالفین با قرارداد تالوت
- ۵- کارگزاران کمپانی در شهرهای مختلف:

فارس

تبریز

اصفهان

مشهد

تهران

۶- آیت الله میرزای شیرازی و حکم تحریم

۷- واکنش دولت در برابر حکم تحریم

۸- آثار و نتایج نهضت تنباکو:

- افزایش قدرت علما

- بالا رفتن اعتماد به نفس مردم (بیداری ایرانیان و زمینه‌ای برای

انقلاب مشروطه)

- عقب نشینی استعمار

- پیامد سوء اقتصادی

- بی اعتباری امین السلطان و مرگ ناصرالدین شاه

۹- جمع بندی

جهت خرید فایل word به سایت www.kandoo.cn.com مراجعه کنید
یا با شماره های ۰۹۳۶۶۰۲۷۴۱۷ و ۰۹۳۶۶۴۰۶۸۵۷ و ۰۶۶۴۱۲۶۰-۰۵۱۱ تماس حاصل نمایید

جَنبِش تَنبَاكو

مقدمه

نهضت مردم ایران به رهبری روحانیت در واقعه تنباکو از درخشانترین صفحات تاریخ سیاسی معاصر ایران به شمار می‌رود و بیشتر مشروطه نویسان به دو جهت آن را مبداء و پیش درآمد انقلاب مشروطیت شمرده‌اند:

اولی اینکه مردم تا آن زمان مرعوب دولت بودند و خود را در مقابل اقتدارات دولت استبدادی و شاه زبون و ناتوان تصور می‌کردند ولی به واسطه کامیابی در انقلاب انحصار تنباکو جرأت و جسارت پیدا کرده و فهمیدند در مقابل اراده شاه و دولت می‌توان پایداری کرد و با یک قیام عمومی ممکن است منافع خود را حفظ کنند و شاه را که صاحب اختیار کل و حاکم بر تقدیرات ملت است، مجبور به تسلیم نمایند و این فکر و اندیشه، تخمی از کامیابی در دل‌ها کاشت و در مقابل تسلیم و رضا در پیشگاه زور و قلدوری، روح مقاومت و پایداری به وجود آورد. و دوم اینکه چون این نهضت عمومی بنا بر احکام علمای روحانی در سر تا سر ایران بر پا شد و با کامیابی آنها خاتمه یافت اقتدار زیادی نصیب آنان گردید و شاه و درباریان که شکست خورده از این مبارزه بیرون آمدند بیش از پیش مرعوب نفوذ و قدرت روحانیت شدند و طبعاً نهضت مشروطیت هم که به دستیاری عده‌ای از علما بزرگ و مرجع تقلید بر پا گشت قدرتی که در نتیجه انقلاب انحصار دخانیات نصیب روحانیون شده بود و اقتداریکه پس از آن واقعه بدست آورده بودند کمک شایانی در پیشرفت نهضت مشروطه و برقراری حکومت ملی نمود.

در واقع جنبش تنباکو مهمترین حرکت اجتماعی مردم پیش از نهضت مشروطیت بود، هر چند به ظاهر به اعتراض اجتماعی بر یک امتیاز اقتصادی می ماند اما در واقع تجربه ای سیاسی برای نزدیک شدن و هماهنگی بین اقشار مختلف جامعه از جمله تجار و بخشی از روحانیون در مقابله با نفوذ اقتصادی و سیاسی قدرت های بیگانه در کشور بود از سوی دیگر آن را واکنشی در مقابل ضعف حاکمیت سیاسی و به گونه ای تحمیل نظر عمومی به دولت نیز می توان محسوب داشت. این نوع مخالفت علنی و جدی با نظام استبدادی قاجاری تا بدین وسعت و گستردگی تا وقوع تحریم تنباکو سابقه نداشت.

این نهضت سرآغاز مبارزه جدی و تقابل دو نهاد روحانیت و سلطنت به شمار می رود و با قیام روحانیت در مقابل امتیاز تالبوت ضربه سختی بر مشروعیت سلطنت وارد آمد و مقام شاهی که تا آن زمان نوعی حقانیت معنوی نزد مردم داشت و از شاه به عنوان ظل الله یاد می شد در مقابل با نهاد روحانیت به آسانی و جاهیت خود را از دست داد و این جنبش که در پی واگذاری امتیاز انحصار خرید و فروش توتون و تنباکو در داخل و خارج از ایران به وجود آمد نتایج مطلوبی به بار آورد که در این مقاله به طور مختصر به آن می پردازیم.

واگذاری امتیاز:

امتیاز تنباکو، یکی از امتیازاتی بود که در اواخر قرن نوزدهم میلادی (اوایل قرن چهاردهم هجری) به یک کشور بیگانه (انگلیس) اعطا شد. مقدمات واگذاری این امتیاز

در اثنای سومین سفر ناصرالدین شاه به اروپا در سال ۱۸۸۹ م/ ۱۳۰۶ هـ در لندن انجام شد، نمایندگان کمپانی انگلیسی به ایران آمد.

دولت انگلیس از همان آغاز ورود شاه به لندن، مازورتالبوت صاحبت اصلی امتیاز را مأمور پذیرایی از هیأت ایرانی کرد، همو در جریان این پذیرایی اطلاعات خود را درباره محصول تنباکوی ایران تکمیل نموده و به بحث و گفتگو در روند کارها پرداخت.^۱

تالبوت که از منسوبان و نزدیکان لرد سالیسبوری صدر اعظم انگلیس بود از همان آغاز، خصوصاً به توسط سردر اموند ولف- سفیر انگلیس در ایران- و نیز میرزا ملکم خان در جریان بسیاری از مسائل ایرن قرار داشت و در پی اخذ امتیاز از شاه ایران بود، حمایت در اموند ولف و رشوه دادن تالبوت به امین السلطان صدر اعظم ناصرالدین شاه که در این سفر به همراهی اعتماد السلطنه و عده ای دیگر در التزام شاه بودند، کارها را بر وفق مراد ساخت و مقدمات واگذاری امتیاز فراهم شده.^۲

قرار و مدارها گذاشته شد و تالبوت تدارک شرکتی را دید که به کمک آن به عملیات وسیعی در ایران دست زند و بدین قرار شرکت رژی پاگرفت، در تأسیس این شرکت سرمایه داران انگلیسی و خود دولت انگلس دست داشت و تا تشکیل کامل شرکت رژی و تأمین سرمایه (۶۵۰/۰۰۰/۰۰۰) لیره و سفر تالبوت به ایران چند ماهی گذشت.

زمانی که تالبوت از پاریس عازم ایران بود نامه‌ای به امین السلطان صدر اعظم ایران نوشت و در آن میزان رشوه پرداختنی را تعیین و تقبل کرد، ترجمه این نامه از این قرار است:

«اینجانب ماژور تالبوت تعهد می‌کنم که برای حضرت اشرف امین السلطان و اعلیحضرت شاه ایران به حضرت اشرف مبلغ چهل هزار لیره استرلینگ بپردازیم. ده هزار لیره از این مبلغ را روز تفویض امتیاز رژی، ده هزار لیره دیگر از این مبلغ را از اولین روزی که امتیاز رژی به موقع اجرا گذارده شد و بیست هزار لیره بقیه را دو ماه پس از اجرای امتیاز نامه رژی، پاریس ۱۸۸۹»^۱

از همین رو زمانی که تالبوت وارد تهران شد به طور مخفیانه در سفارت انگلیس اقامت کرده و قرار امتیاز تنباکو را در ۲۸ رجب ۱۳۰۷ هـ ق (۲۰ مارس ۱۸۹۰ م) به امضاء شاه رسید.

مفاد امتیاز نامه :

الف) تعهدات دولت ایران نسبت به کمپانی:

- ۱- خرید و فروش و عمل آوردن توتون و تنباکو در داخل و خارج کشور تا مدت ۵ سال در انحصار تالبوت و شرکا قرار می‌گیرد ۲- صاحبان امتیاز به منظور تعیین مقدار توتون و تنباکو حق دارند آگاهی را از پ زارعین کسب نمایند و دولت اسباب تسهیل آن را فراهم نماید، ۳- حمل و نقل توتون و تنباکو به ایران قدغن

است مگر به اجازه کمپانی، کسانی که خلاف این قانون عمل کند مورد مجازات و

سیاست قرار می گیرد. ۴- دولت ایران متعهد می شود عوارض گمرکی و سایر

مالیات هایی که از توتون و تنباکو گرفته می شد تا مدت ۵۰ سال افزایش ندهد.

۵- صاحبان امتیاز می توانند تمام حقوق و امتیازهایی که به ایشان داده شده به هرکسی
بخواهند واگذار کنند.

۶- زارعان موظفند به محض فراهم شدن محصول به نزدیکترین وکیل کمپانی اطلاع
دهند،

۷- زارعان می توانند محصول خود را پیش فروش کنند.

ب) تعهدات کمپانی نسبت به دولت ایران:

۱- کمپانی موظف است هر ساله مبلغ پانزده هزار لیره انگلیسی به عنوان حق انحصار

به دولت ایران بپردازد. ۲- عواید کمپانی پس از تعیین هزینه ها به علاوه پنج درصد

کسر می شود و از مابقی یک چهارم به خزانه دولت پرداخت می شود ۳- صاحبان

امتیاز متعهد می شوند تمامی مقدار توتون و تنباکو را به صورت نقد خریداری کنند

اما در مورد قیمت باید ما بین صاحبان امتیاز نامه و زارع موافقت و رضای طرفین

ملحوظ شود. همچنین در ماده ای از این امتیاز نامه قید شده است که در صورت

بزو اختلاف بین دولت ایران و هیئت مدیره صاحبان امتیاز موضوع را به حکم

مشترک ارجاع کنند و در صورت عدم موافقت به نظر این حکم، داوری یکی از

نمایندگان اتریش، آلمان یا آمریکا و مجارستان مقیم تهران را در نهایت بپذیرند.^۱

مخالفین با این قرارداد:

همانطور که از مفاد قرارداد بر می آید سه گروه به طور مستقیم در معرض فعالیت ۴

رژمی قرار گرفتند. زارعین، تجار و حتی مصرف کنندگان که توده مردم از هر طبقه را

شامل می شد. امتیاز تالبوت به اقتصاد و زندگی عمومی هر شهر و منطقه ای که در آن

تباکو کشت، خرید و فروش و مصرف می شد. آسیب رساند و دست اندرکاران این

محصول به ناگاه متوجه شدند که در امر تولید کالای خود هیچ اختیاری ندارند و همه

به بیگانگان فروخته شده ای.^۲ و همه آنها جدول به فروشندگان و واسطه های یک

کمپانی انگلیس شده اند که در ازای دریافت حق العمل برای او کار کننده به خصوص

اینکه در روزنامه ها نیز به نقادی مناد امتیاز نامه پرداختند و نقاط ضعف آن را تشریح

نمودند در مقاله ای به انتقاد سیاسی از امتیاز نامه و دولتمردان ایرانی پرداخت و

سیاست های اقتصادی آنها به شدت مورد استفاده قرار گرفت.

میرزا آقاخان کرمانی طی مقاله ای که در روزنامه اختر منتشر شد به بحث با تالبوت

پرداخته و نقاط ضعف قرار داد را تشریح می کند، در این مقاله در پاسخ به ادعای رژمی

که این قرارداد به سود زارعین است چون محصول خود را نقد می فروشند میرزای

۱. () :

کرمانی پاسخ می دهد زارع ایرانی همیشه محصول خود را نقدی فروخته و حتی به
تجار پیش فروش می کرده و محصولش را هر طوری خواسته و به هر کس که قیمت
بشتری ارائه می داد می فروخت، سپس این ادعا که شرایط رژی به سود زارعان تنباکو
کار است پوچ و بی مورد است در این مقاله شرایط رژی عثمانی با قرارداد ایران
مقایسه و توضیح داده شد که در آن خصوص نیز سودی برای دولت در نظر گرفته
نشده است و تجار ایرانی دستشان به کلی در معامله و صادرات بسته شده در حالی که
تجار عثمانی می توانستند، در صادرات توتون مشارکت کنند و نهایت آن که این امتیاز
منافی به ملک و ملت عاید نخواهد کرد.^۱

طرح این مباحث اذهان تجار را در خصوص امتیاز نامه روشن می کرد و زمینه را برای
اعتراض دولت فراهم می ساخت، بنابراین طبیعی بود که قبل از همه صاحبان منافع
یعنی تجار دست اندرکار تنباکو، زبان به اعتراض بگشایند و آنها عرض حالی نوشته و
برای شاه فرستادند و البته از سوی شاه توجهی به این اعتراض نامه ها نشد. بنابراین
می بینیم که یکی از دلایل اعتراض به این امتیازنامه (به خصوص از سوی تجار) دلیل
اقتصادی بوده، البته در این امتیاز نامه علاوه بر ضرر اقتصادی و به یغما رفتن بنیه مالی
ایران و واگذاری امور اقتصادی ملت به بیگانگان، خطر دیگری که جامعه را تهدید و
مردم را نگران کرده بود. خطر استعمار فرهنگی بود که به سبب گسترش فساد از طریق

ورود تعداد زیادی از بیگانگان غیر مسلمان در کشور پدیدار شد. که برخی مورخان
تعداد آنها را تا ۱۰۰ هزار نفر ذکر کرده‌اند.^۱

بعضی از اهداف این بیگانگان عبارت بود از تبلیغ دینت مسیح در جامعه اسلامی،
ترویج فساد و بی‌بند و باری از طریق ساختن اماکن فساد و مراکز عیاشی، تحقیر
شخصیت زنان ایرانی در کارهای خودشان، «به طوری که در تهران از هر گوشه و
راهگذاری می‌گذشتی، زن مسلمان بود که یکی دو طفل فرنگی را در بغل، بسا می‌شد
که یک و دو طفل از دنبالش به زبان فارسی نه جان گویان می‌دویدند.»^۲

علاوه بر اینها ترویج بی‌حجابی و تضعیف عقاید و باورهای اسلامی با استفاده از زنان
و دختران فرنگی بدون پوشش در معابر، مغازه‌ها، و بازار مسلمانان - همچنین این
شرت تاجر، به جای اینکه سرگرم تلاشهای تجاری خود باشد دست به اقدامات
مشکوک می‌زند که هیچ ربطی با هدف و وظیفه اش نداشت به این ترتیب که از همان
آغاز کار خود در مرکز تهران باغ بزرگ ایلخانی را خریده و ساختمان عظیمی در آن
پی می‌افکند و در گرداگرد باغ، چونان قلعه‌ای حصار می‌سازد.^۳

عباس میرزا ملک آرا برادر ناصرالدین شاه در این رابطه می‌نویسد:

«انگلیسها به ایران آمده مانند که ایران را فتح کرده باشند با تمام بلاد مأمورین فرستادند
و در هر بلدی سواری گرفتند که اجرای احکام آنها را بنمایند و سوارها با مواجب

کافی و اسبان اعلی و اسلحه جدید مسلح نمود . . . چون میدان را به این شدت خالی و بی مانع دیدند با رعایا در کمال سختی معامله نمودند و در هیچ محل ، اعتنایی به حکومت نکردند و از طرف امنای دولت که همه از کمپانی رشوه خورده بودند، هر روز به حکام ولایات اوامر صادر می شد که البته در پیشرفت کار امور مأمورین کمپانی، منتهای سعی را به جا آورد. . .»^۱

علاوه بر اینها یکی دیگر از دلایل اعتراض مردم و علما و . . . به این امتیاز نامه ترس از خطر مستعمره شدن کشور با ورود خیل عظیم نیروهای بیگانه به مملت متعاقب انعقاد قرارداد، بوده است زیرا اگر این قرارداد نسخ نمی شد چه بسا ایران هم به سرنوشت هندوستان و دیگر مستعمرات انگلیسها دچار گردد.^۲ از همین رو علما و روحانیون را در برابر تسلط اجانب به قیام واداشت. این امتیاز نامه بیش از هه دو قشر را حساس کرد: اول، تجار که منافع اقتصادی خود را با خطر عظیم مواجه می دیدند. که در این باره هما ناطق معتقد است که «تجار از ابتدای تشکیل رژی با آن مخالفت نکردند زیرا رژی برای اینکه بتواند تجار را با خود همراه نماید و دلنگرانی های آنها را از میان بر دارد اقدام به فروش سهام شرکت به آنان نمود، برخی از تجار نیز تمایل خود را به خرید سهام نشان دادند و حتی امین الضرب قول خرید دویست سهم را از شرکت رژی می دهد ولی بعد، از خرید آن سرباز می زند زیرا آنها انتظار داشتند تنباکو به عنوان یک تولید صنعتی رواج یابد بنابراین با آن مشارکت کردند ولی چون رژی به

:

:

ترویج بنای ناسازگاری گذاشت و تجار نتوانستند از رژی سود ببرند با آن به مخالفت پرداختند.^۱

دوم: علما از آن حیث که این امتیازنامه را در چهارچوب تسط اجنبی بر شئونات یک کشور اسلامی ارزیابی می کردند و مقاصد دینی و حفظ هویت دینی را در مخاطره می دیدند.^۲

البته روسها نیز در مقابل این امتیاز به مخالفت برخاستند زیرا کمترین نتیجه اعطای این امتیاز برای آنها پیشرفت سیاست انگلیس بوده که با سیاست روسیه مغایرت داشت از همین رو آنها برای لغو این امتیاز نامه از هیچگونه عملی فروگذار نکردند.^۳

به طور کلی در جریان قیام تنباکو علاوه بر دست اندرکاران تنباکو و توتون، همه قشرها و طبقات اجتماعی ۱۰۰ از ارباب گرفته تا رعیت، از بازاری گرفته تا درباری - شرکت جستند زیرا گذشته از عوامل مختلف (مذهبی، فرهنگی، اقتصادی) آنان در زندگی روزمره خود با این محصول بازاری سروکار داشتند و آن را استعمال می کردند، آنها خواه و ناخواه در متن قیام قرار گرفته و بر قدرت نیروهای قیام کنندگان افزودند.^۴

()

:

کارگزاران کمپانی در شهرهای مختلف

همزمان با ورود کارگزاران کمپانی به ایران این کمپانی در صدد گشودن شعب خود در شهرستانهایی مانند شیراز، اصفهان، تبریز، مشهد، سمنان که از مراکز تولید و تجارت توتون و تنباکو بودند برآمده و برای ذخیره کردن توتون و تنباکو در بوشهر چند انبار ساخت و مأموران کمپانی که بیشتر از مرم محل استخدام شده بودند در روستاهای محل کشت توتون و تنباکو به خرید و این محصول پرداختند.

شیراز:

ورود هیأت شرکت رژی به شیراز با سفارشنامه ویژه دولت به حاکم این ایالت (اویس میرزا معتمد الدوله) همراه بوده البته قضیه امتیاز نامه قبل از ورود فرنگیان به شیراز در بین مردم شایع شد و مردم دست به دامن علمای شیراز شدند لکن سفارشنامه‌های دولت برای حمایت از هیأت شرکت، به علمای این منطقه ارسال شده بود.^۱ ولی علما این گونه تکلیف شان از دولت که عنانی مقاصد ملت و مملکت و دین است اظهارگرانباری کردند.^۲

از همین رو اعتراض‌های پی در پی از فارس که محل عمده کشت تنباکو بوده به شاه رسید، از علمای همراه تجار سید علی اکبر فال اسیری بود که در مقابل واگذاری امتیاز رژی واکنش شدیدی نشان داد و به تدریج تعداد بیشتری به اعتراض ضدرژی پیوستند.

سید علی اکبر فال اسیری رهبری مخالفت بارژی را در شیراز به عهده داشت.^۱

وی بر بالای منبر به خاطر اعطای انحصار دخانیات به دولت انتقاد کرد و شمشیر خود

را از زیر عبای خود بیرون آورده فریاد زد:

«موقع جهاد عمومی است ای مردم بکوشید تا جامعه زنان نپوشید، من یک شمشیر و

دو قطر، خون دارم هر بیگانه‌ای که برای انحصار دخانیات به شیراز بیاید شکمش را با

این شمشیر پاره خواهیم کرد.»^۲ و به دنبال آن به بصره تبعید شد. اعتراض‌هایی عمومی

و سرکوب مخالفان توسط حکام محلی که در یک روز ۷ نفر در صحن شاهچراغ به

دست تفنگداران قوام الملک که نظم شهر را بر عهده گرفته بودند به قتل رسیدند،

بحران فارس عمیق‌تر شد.^۳

تبریز:

در تبریز نیز که کانون تجارت خارجی تنباکوی ایران بود پیش درآمد اعتراض در این

شهر از سوی تجار و برخی افراد معتبر آغاز شد. اعلان‌های تهدید آمیزی خطاب به

مخالفان جنبش و خارجی‌های منتشر شد، در این زمان حاج میرزا جواد مجتهد که

نقش واسطه بین تجار و اصناف را ایفا می کرد به دولت ابراز نمود در صورت تداوم

امتیاز نامه وی نمی تواند نظم عمومی را تضمین کند ، لذا به دلیل اهمیت تجارت

تسباکو در این شهر، جنبش ضد رژی نیز در آنجا پرهیاهو شد و درگیری خونین انجامید.

اعتمادالسلطنه شورش تبریز را ناشی از تحریکات روس‌ها دانسته.^۱ اما اعتراض تجار را فتنه‌روسها نمی‌توان دانست زیرا روسها با واگذاری این امتیاز مخالف بود و شاید اعتراض داخل را تقویت نموده و صرفاً عامل پیدایش این شورش‌ها محسوب نمی‌شد و چیزی که بیشتر از همه عامل این آشوبها شده، آگاهی یافتن تجار از مضرات این امتیازنامه بوده است.

اصفهان:

اصفهان نیز همزمان با دیگر شهرها به مخالفت بارژی برخاستند، نامهٔ اعتراض آمیزی به ظل السلطان نوشته و از آقا نجفی روحانی پرنفوذ شهریاری خواستند و او نیز حکم تحریم تسباکو را صادر نمود، بسیاری در اصفهان از آن پیروی کردند زمینه برای اعلام حکم تحریم میرزای شیرازی فراهم گردید.

در مشهد نیز مخالفت با ادارهٔ دخانیات به رهبری شیخ محمد تقی مجتهد بجنوردی و حاجی میرزا حسین آغاز شد و تجار برای همگیر شدن اعتراض خود به مراجع روحانی متوسل شدند و در مسجد گوهرشاد بست نشستند. البته در سایر شهرها نیز اعتراضاتی صورت گرفت ولی شدت آن اعتراضات کمتر بود.

تهران:

مرکز ثقل این اعتراضات تهران بود و حرکت پایتخت نقش تعیین کننده‌ای در سرانجام جنبش داشت کمپانی رژی پس از تشکیل اداره مرکزی چنانکه گفته شد دستورهایی برای ضبط و خرید تنباکو کمپانی رژی پس از تشکیل اداره مرکزی چنانکه گفته شده دستورهایی برای ضبط و خرید تنباکو کمپانی رژی پس از تشکیل اداره مرکزی چنانکه گفته شد دستورهایی برای ضبط و خرید تنباکو صادر نموده و مهلتی برای تنباکو فروشان تا هفتم ماه جمادی الاولی سال ۱۳۰۹ معین کرد که بعد از این تاریخ می‌بایست فروش اجناس دخانیه منحصراً از طرف کمپانی انگلیسی و با اجازه آن باشد.

تجار تهران که در رأس آنان مرحوم حاج محمد کاظم ملک التجار و حاج محمد حسین امین الضرب قرار داشتند از این جریان سخت به وحشت افتاده به هر وسیله ای متوسل می‌شدند تا مانع این کار شوند. البته علمای تهران از همان ابتدا به عنوان اینکه که واگذار کردن انحصار توتون و تنباکو به فرنگیان مخالف مذهب اسلام و استقلال مملکت است زمره‌های مخافت آغاز کرده مخصوصاً مرحوم میرزا حسن آشتیانی رئیس علمای ایران چندین مرتبه با امین السلطان و ناصرالدین شاه ملاقات نموده، معایب و مضار این عمل را به آنها گوشزد کرد ولی امین السلطان و ناصرالدین شاه به هیچ یک از تقاضاهای آنها وقتی ننهاد.

از همین رو رهبری مبارزه را در تهران آیت‌الله میرزا حسن آشتیانی بر عهده گرفتند و البته سلسله جناب همه این حرکتها میرزای شیرازی بود و در تظاهراتی که مردم بر ضد

این اقدام دولت انجام دادند تعدادی بازداشت شدند که یکی از آنها میرزای رضا کرمانی است که همه جا فریاد می زد و مردم را به شورش می خواند و به مدت ۴/۵ به این مناسبت در قزوین زندانی شده از و همین جا انگیزه‌ای برای قتل شاه در او پیدا شد.

آیت الله سید حسن شیرازی (حکم تحریم):

همانطور که گفته شد در شهرهای تهران، تبریز، اصفهان، مشهد و سایر شهرهای کشور اعتراضات مردمی عیه اختیار تنباکو شدت گرفت. در این شهرها علمای برجسته‌ای کانون مقاومت و محرک هیجان عمومی بودند (البته بدون تردید تجار در فراهم آمدن زمینه و شایع کردن لفظ تحریم بسیار دخیل بودند). تلاش ناصرالدین شاه و عمال دولت برای فرونشاندن اعتراضات و شورش مردم با توسل به شیوه تعرفه آمیز و چه با تهدید و قوه قهریه به جای نرسیده و روز به روز برگسترده‌گی دامنه جنبش افزوده می‌گشت.

از این رو رهبران مذهبی از میرزا حسن شیرازی که مرجع عالی الاطلاق شیعیان در آن زمان بود خواستند کای بکند، برای مثال سید جمال‌الدین اسدآبادی به او نامه نوشت، و علی اکبر اسیری که به عراق تبعید شده بود با او تماس گرفت و وضعیت را برایش تشریح نمود.^۱

نامه سید جمال‌الدین اسدآبادی به میرزای شیرازی، یکی از سندهای ارزشمند تاریخ ایران (در اواخر قرن ۱۹ میلادی و نیمه قرن ۱۲ هاست). سید جمال‌الدین در این نامه فهرست قراردادهای مختلفی را که ناصرالدین شاه با انگلستان و روسیه منعقد نموده است، ارائه می‌کند و رفتار و گرایش غیراسلامی شاه را شرح می‌دهد، از نظر او میرزای شیرازی به عنوان مرجع زمان خویش تنها کسی بود که می‌توانست مسئله را حل کند و هیچ کس به غیر از میرزا شیرازی قدرت مقابله با شاه را نداشت، از نظر سید جمال‌الدین، در میان علمای آن عصر نیابت امام زمان (ع) مختص به او بود. بنابراین او رهبر مردم به حساب می‌آمد و موظف بود برای حفظ حقوق آنان قیام کند و حتی به استقبال شهادت برود.^۱

از همین رو میرزای شیرازی از عتبات عالیات نامه مفصلی به ناصرالدین شاه نوشته تا با استناد به قرآن به او ثابت کند که اعطای هر نوع انحصاری به بیگانگان با کلام خدا مغایر است. وی امتیاز تنباکو را عملی ننگین نامید و از وضع بد شیراز و تبعید روحانیون ابراز نگرانی کرد و جبران وضع را خواستار شد.^۲

ناصرالدین شاه اهمیتی به اعتراض میرزای شیرازی نداد و به نماینده ایران در بغداد (میرزا احمد خان مشیرالوزراء) دستور داد که به سامرا برود و فواید امتیاز را به میرزا بگوید. اهم استدلال‌های ذکر شده در تلگراف جوابیه به شرح ذیل است:

اولاً: برای رهایی از روسیه نزدیکی به اروپا لازم است. ثانیاً برای تقریب قشون احتیاج به پول است و عایدات از مالیات کافی نیست. ثالثاً بهم خوردن قرارداد ممکن نیست زیرا امضاء شاه را دارد. رابعاً صاحب امتیاز آنرا به دول دیگر واگذار کرده و دولت ایران قدرت مقابله با آن را ندارد. خامساً برای فسخ امتیاز مبلغ بالایی باید داد که از عهده ایرانی خارج است.^۱

اما میرزای شیرازی قانع شد و در پاسخ چنین فرمود:

«نگذارید کارتتان به آنجا بکشد که وقتی ملجاء شدید و بخواهید دست توسل به دامن ملت بزنید، ملت را دیگر دامنی نمانده باشد هنوز تا وقت است، دولت را اگر در حقیقت رفع این غائله ممکن نیست به ملت واگذار کنید تا ملت خود درصدد دفع این غائله برآیند.»^۲

چون به پیامهای مرحوم میرزای شیرازی پاسخ مثبتی داده نشد و از اطراف ایران نیز درباره امتیاز دخانیات شکایاتی به او می‌رسید و مرحوم حاجی میرزا احسن آشتیانی و دیگر مجتهدین تهران هم چند نامه در این مورد برای ایشان نوشته بودند، مرحوم میرزای شیرازی از مرحوم آشتیانی خواست تا از طرف او علیه قرارداد اقدام کند و خود نیز تلگراف‌هایی را برای شاه فرستاد ولی شاه و امین السلطان به دفع الوقت می‌گذراندند، میرزای شیرازی با لحن شدیدتری تلگراف می‌کند، و این بار ناصرالدین شاه پاسخ می‌دهد: «دولت ایران هر گز شأن و استقلال و حفظ ناموس و منافع و آزادی

رعیت خود را به دیگران نداده است و در کمال سختی نگاه داشته است و خواهد

داشت، انشاء الله تعالی»^۱

در این موقع، میرازی شیرازی که از پاسخ های دولت قانع نشده بود و می دید که مردم

در انتظار اقدام او هستند، لذا حکم تحریم (در نیمه اول جمادی الاول ۱۳۰۹، آذر

۱۲۷۰ شمسی و ۱۸۹۱ میلادی) از جانب وی صادر شد متن فتوان چنین بود:

«بسم الله الرحمن الرحيم. اليوم استعمال تنباکو و توتون بای نحوکان در حکم محاربه با

امام زمان صلوات الله عليه است.»^۲

این فتوا ظرف مدت کوتاهی در سر تا سر ایران منتشر شد و چنان موثر افتاد که تکان

سختی به ارکان حکومت ناصرالین شاه داد و تباهی مردم از حکم آیت الله شیرازی

تبعیت نمودند. بالجمه این حکم مبارک در همان نیم روز چنانچه معروف و مسلم بود

تا به صد هزار نسخه رسید.»^۳

اطلاعت عامه مردم از حکم تحریم مایه شگفتی ایرانیان و هم مایه اعجاب خارجیان

شد. که حتی بانوان و نوکران ناصر الدین شاه از کشیدن توتون و تنباکو امتناع کردند، و

تنباکو فروشان مغازه های خود را بستند.

واکنش دولت:

پس از انتشار حکم تحریم امین السطان و کامران میرزا سعی کردند از انتشار آن جلوگیری نمایند و به مأموران خود دستور دادند که فسخ آن را جمع آوری نمایند اما خیلی دیر بود لذا در مقام تکذب آن بر آمدند، نخست وزیر گفت: این حکم از سوی میرزای شیرازی صادر نشده و رئیس صنف تجار (حاج محمد کاظم ملک تجار) آن را جعل کرده است، شایعات پیرامون فتوا در تهران و دیگر شهرها انتشار یافت، اما مردم به شایعات توجه نکردند.^۱

نهضت مردم بالا گرت و شعارها را متوجه شاه کرد و او را به وحشت انداخت، از همین رو او نظام تجارت داخلی را به عهده تجار ایرانی گذاشت تا شاید از اعتراضات کاسته شود ولی موثر نبود.

سپس کامران میرزا، میرزا حسن آشتیانی را به قصر خویش دعوت کرده و از او خواست تا تحریم را بشکند و لی پاسخ منفی بود و آنها خواستار لغو کلیه قراردادهای منعقد شده با خارجیان بودند . پس از آن ناصرالدین شاه نامه تندی به میرزا حسن آشتیانی فرستاد و به او دستور داد تا برای شکستن حکم تحریم در ملاء عام قیام بکشد یا در غیر این صورت تهران را ترک کند، روز سوم جمادی الثانی ۱۳۰۹ میرزا آشتیانی خود را برای خروج از تهران آماده می ساخت که پیروان او با تجمع در اطراف خانه اش مانع رفتن وی شدند بازار بسته شد و حد چهار هزار نفر متعرض با تجمع

در اطراف کاخ شاه گرد آمدند. شعارهای آنان علیه سران حکومت بوده کامران میرزا از مردم خواست محل را ترک کنند مردم به او حمله ور شدند و او به داخل کاخ گریخت. فشار مردم اعتراض کننده بیشتر شد به حدی که به نگهبانان کاخ فرمان آتش داده شد، تعداد هفت نفر از متعرضان کشته شدند و علما با این وعده که دو روز بعد در مسجد شاه تجمع خواهند کرد، مردم را پراکنده نمودند، به این ترتیب ناصرالدین شاه متقاعد شد که دیگر قادر به حمایت از قرارداد نمی باشد لذا شاه طی دستخطی به امین السلطان چنین می نویسد:

«جناب امین السلطان، امتیاز دخانیات داخله که چند روز قبل موقوف شده بود این روزها که امتیاز خارجه را هم موقوف فرمودیم و کلیه این عمل به طرز سابق شد، حالا به تمام عملاء و حکام و مردم اطلاع دهید که مطمئن باشند و به تمام رعایا حالی نمایند.»^۱

با لغو قرار داد شرکت رژی، حکومت ناصرالدین شاه متعهد شد که غرامتی به میزان ۶ کروور (۵۰۰ پون استرلینگ) به این شرکت بپردازد، دولت که توان پرداخت این مبلغ کلان را نداشت ناچار دست به دامان بانک شاهنشاهی شد تا یک وام خارجی با بهره شش درصدی دریافت نماید و سپس در مدت چهل سال، سالانه دوازده هزار و پانصد لییره بابت اصل این قرض به بانک بپردازد.^۲

آثار نتایج نهضت تنباکو:

۱- افزایش قدرت و نفوذ علما:

شاه و درباریان که به نفوذ کلام علما بیش از پیش آگاهی می‌یابند سعی می‌کنند ارتباط بیشتر و نزدیکتر با علما داشته باشند. از همین رو پس از اعلام حلیت استعمال توتون و تنباکو، ناصرالدین شاه با شتاب هر چه تمام تر عده‌ای از علما را به حضور پذیرفت و پس از دلجویی و تعریف از آنها می‌گوید: «حقیقت ما قدر علما را نمی‌دانستیم، عملاء در واقع دولتخواه ما بودند و بطورهای دیگر حالی ما کرده بودند. واقعاً از این اقدام اهتمام علماء نه همین تنها بنیان دولت ایران محکم و استوار شد بلکه خصوصاً دولت قاجاریه نیز پاینده برقرار گردید.»^۱

به مرحوم شیخ فضل‌الله و عده‌ای دیگر گفته بود:

«سابق بر این رسم بود که علماء در کارهای بزرگ مملکت طرف مشورت دولت بوده‌اند این رسم از میان رفته خوب وضعی نشده از این به بعد باید کارهای عمده دولت به مشورت و صوابدید علماء تمام بشود، امتیاز دیگر به خارج نخواهیم داد.»^۲

پس از لغو امتیاز نامه تشکر آمیزی از جانب میرزای شیرازی برای شاه فرستاده می‌شود که در جواب آن نامه شاه نیز نامه‌ای به سامرا ارسال می‌کند که مراتب سپاس و تشکر خود را به میرزا اعلام کرده و خود را حامی مسلمین شمرده از ایشان تجلیل شایسته‌ای به جای می‌آورد. البته این فزونی قدرت نفوذ فقط اختصاص به دربار ایران

و ایرانیان نداشت بلکه در خارج نیز این نفوذ کاملاً مشهود بود. واقعهٔ تحریم تنباکو مدتها در ممالک خارجی نقل هر محفلی بود و روزنامه‌ها و مجلات تا چندی دربارهٔ این موضوع قلم فرسایی می‌کردند و تمام دول به نمایندگان و مأمورین خود در تهران و بغداد دستور دادند شرح حال میرزای شیرازی را به طور مفصل تحقیق و گزارش دهند تا بدانند این شخصیت کیست. امپراطور روس برای آنکه نظر میرزای شیرازی را به خود جلب کند نامه‌ای در نهایت ادب، همانطور که برای پاپ می‌نویسند، به مرحوم میرزای شیرازی می‌نویسند و از اقدام او در موضوع تحریم تنباکو سپاسگذاری می‌کند و ضمناً می‌گوید: «من اوامر شما را در ممالک روسیه نیست به مسلمانان اجرا می‌کنم و حاضرم برای پیشرفت مقاصد شما در مملکت ایرن هر اقدامی بکنم.»

انگلیسی‌ها نیز نامه‌ای را به همین مضمون از طرف پادشاه انگلستان به آن مرحوم فرستادند و به توسط کنسول خود پیغام دادند که انتظار جواب ندارند و فقط ممنون می‌شوند که میرزای شیرازی دریافت نامه را قبول کند.^۱

۲- بیداری ایرانیان (بالا رفتن اعتماد به نفس ایرانیان):

تا قبل از این نهضت با توجه به اینکه رژیم استبدادی فرصت ابراز عقیده به مردم نمی‌داد و هر نوع اظهار نظر و حرکت مخالف را سریعاً سرکوب می‌کرد مردم هنوز پی به قدرت عظیم خود نبرده بودند و همواره از آن بی اطلاع بودند و هیچگاه فکر نمی‌کردند که بتوانند در مقابل غول استبداد ایستادگی کنند و در مقابل آن به

پیروزی‌هایی برسند لذا در مقابل هر نوع خواست ظالمانه رژیم سر تسلیم فرو می‌آورند و آن را می‌پذیرفتند.

در نهضت تنباکو علیرغم مقاومت شدید در بار در مقابل خواست مردم بالاخره پس از مدتی رژیم سر تسلیم فرود آورده، شرط مردم را جهت اتمام شورش و طغیان بر علیه دربار را می‌پذیرد. در این زمان مردم احساس می‌کنند که امکان ایستادگی در مقابل رژیم در آنها وجود دارد و در صورتی که از خود مقاومت نشان دهند به خواسته‌های آنها ترتیب اثر داده خواهد شد.

ناظم الاسلام کرمانی هم به هنگام نتیجه‌گیری، ره آورد این مبارزه را همین بیداری می‌داند. «... ملت ایران به خود آمد و اندکی رو به بیداری کرده، چه از این ارتفاع امتیاز رژی ملت ایران دانست که می‌شود در مقابل سلطنت ایستاد و حقوق خود را مطالبه کرد.»^۱

این آگاهی خمیرمایه‌ای می‌شود طغیان ساز و قیام پرور که انقلاب های آینده ملت را تسریع می‌کند دکتر «ملک زاده» از این تأثیر اینچنین یاد می‌کند:

«این نهضت عمومی که صرفاً جنبه مذهبی داشت در تحولاتی که سپس در ایران روی داد و به انقلاب مشروطیت منتهی شد، تأثیر بسزایی داشت.»^۲

۳- عقب نشینی استعمار:

این شکست رژی برای استعمارگران بسیار گران بود و ضربه های مهلکی بر ایشان وارد کرد. ادوارد براون در این باره می نویسد:

«امتیاز تنباکو پایان یافت ولی عوارض آن باقی ماند و از این عواقب لطمه بزرگی به حیثیت دولت انگلیس وارد آمد. . . . حیثیت انگلیسیان که دستخوش تضحیح سنگین از شکست احمقانه و خنده آور امتیاز تنباکو گردید، طبیعی و غیر قابل احتراز بود، این امتیاز، محکوم به بدترین عقوبتها شد.»^۱ پس از لغو این امتیاز نامه، مدافعان سر سخت دولت و کمپانی فریاد کردند که:

لغو قرا رداد ژری . . . به حیثیت سیاسی و اقتصادی ایران لطمه بزرگی زد و انعکاس آن خوفناک در پایتختهای کشورهای اروپایی اعتماد سرمایه دارانی را که در ایران سرمایه گذاری کرده یا می خواستند سرمایه گذاری کنند، سلب نمود و نقشه های را که شاه و اتابک برای جلب سرمایه های خارجی و ایجاد صنایع جدید، تنظیم کرده بودند دچار وقفه نمود و ایران را سالها عقب انداخت.

همچنین لغو امتیاز تنباکو در شکست دیگر امتیازات خارجیان نیز موثر افتاد و حتی مقام و موقعیت بعضی از اروپائیان را در ایران متزلزل گردانید از جمله رئیس کل گمرک که یک نفر ارمنی استانبولی و رئیس پلیس که اصلاً اتریشی بودند، نسبت به مقام خود نگران شدند.

۴- یک پیامد سوء اقتصادی: (دریافت وام: اولین فرض)

همچنین از دیگر پیامدهای لغو قرار داد تالبوت، دریافت وام بود که در آن شرایط در اوضاع اقتصادی ایران تأثیر منفی گذارد، از این جهت به لغو امتیاز نامه، این پیامد سوء اقتصادی را نیز به همواره داشت، شاه از در دسر این قرض که مجبورش کرده بود غرامت شرکت رژی را پردزد آزرده خاطر بود. و این امر شروع قرض گیری از خارجه بود، همچنین واگذاری عایدات گمرکات جذب، آن که رکود اقتصادی و شش سال آخر سنت ناصرالدین شاه گردید. همچنین لغو امتیاز تنباکو ماهیت وطن فروشی و منفعت طلبی بسیاری از صاحب منصبان حکومت ناصری حتی خود شاه و صدر اعظم او را آشکار ساخت که چگونه در مقابل دریافت اندکی رشوه منافع هنگفتی از ملت را به بیگانگان تقدیم می کردند. و پس از این شکست موقعیت امین السلطان - صدراعظم طرفدار انگلستان بشدت ضعیف و ناچار برای تقویت آن به روسیه گرایش بیشتری یافت و آن چنان تسلیم خواسته های روسیه گشت که مردم گمان می بردند وی می خواهد ایران را به روسیه بفروشد و یا درصد فروخته آن است.^۱

البته یکی از پیامدها نیز مرگ ناصرالدین شاه توسط میرزا رضا کرمانی بود که در زمان شورش دستگیر شده بود و بعد از آزادیش تصمیم به قتل ناصرالدین شاه گرفته و سپس از چندی هدف خود را علی ساخت.

جمع بندی نهایی

در یک جمع بندی نهایی آثار تحریم تنباکو توسط میرزای شیرازی به دو نظر قابل اهمیت و شایان توجه بود یکی آنکه مردم تا چه حد تابع اوامر و احکام علمای دینی خود بوده و ایشان تا چه پایه در مردم صاحب نفوذ کلمه و قدرت معنوی محسوب می شدند تا آنجا که همگی مردم بالا جماع دست از استعمال دخانیات برداشتند. دیگر آنکه قیام ملت و توفیقی که در راه القای امتیاز دخانیات نصیب ایشان و علما شد، چنین فهماند که با مقاومت و قیام و پافشاری به خوبی می توان از اعمال خودسرانه دستگاه استبداد و اقداماتی که به ضرر ملت از جانب آن دستگاه صورت می گیرد، جلوگیری نمود و همین مقدمه ای شد برای قیامهای دیگر مردم بر ضد امین السلطان و عین الدوله در زمان مظفر الدین شاه و مطالبه عدالت خانه و مشروطیت.

منابع و مأخذ:

- ۱- اصفهانی کربلائی، شیخ حسن، رساله دخانیه یا تاریخ وقایع تحریم تنباکو، به کوشش رسول جعفریان، قم، انتشارات دفتر نشر الهادی، چاپ اول، بهار ۱۳۷۷.
- اصفهانی، کربلائی، قرارداد رژی ۱۸۹۰ (با تاریخ انحصار دخانیات در سال ۱۳۰۹)، تهران: مبارزان چاپ دوم، ۱۳۱۱.
- ۲- اعتماد السلطنه، محمد حسن خان، روزنامه خاطرات، ج ۱۰/۹، به کوشش ایرج افشار تهران: امیرکبیر، چاپ چهارم، ۱۳۷۷.
- ۳- آدمیت، فریدون، شورش بر امتیاز نامه رژی، تهران: انتشارات پیام، ۱۳۶۰.
- ۴- آدمیت، فریدون، فکر آزادی و مقدمه نهضت مشروطیت ایران، تهران: پیام، ۱۳۵۴.
- ۵- آژند، یعقوب، قیام تنباکو، تهران: انتشارات کتابهای شکوفه، ۱۳۶۷.
- ۶- امیری، سهراب، زندگی سیاسی اتابک اعظم
- ۷- آبادیان، حسین، اندیشه دینی و جنبش ضد رژی در ایران، تهران: موسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران، ۱۳۷۶.
- ۸- الگار، حامد، دین و دولت در ایران، (علما در دوره قاجار)، ابوالقاسم سری، چاپ دوم، تهران: انتشارات توس، ۱۳۶۹.
- ۹- آبراهامیان، پرواندا، ایران بین دو انقلاب. ترجمه احمد گل محمدی و محمد ابراهیم فتاحی و لیلائی تهران، نشر نی، ۱۳۸۰.
- ۱۰- بروان، ادوارد، انقلاب ایران، ترجمه: مهری قزوینی، تهران: معرفت، ۱۳۳۸.

۱۱- تیموری، ابراهیم، تحریم تنباکو اولین مقاومت منفی در ایران، تهران کتاب‌های

جیبی، ۱۳۵۸،

۱۲- زنجانی، محمد رضا، تحریم تنباکو، تهران: نمایشگاه کتاب، ۱۳۶۵،

۱۳- شمیم، علی اصغر، ایران در دوره سلطنت، قاجار، چاپ هشتم، تهران: مدبر،

۱۳۸۱،

۱۴- طباطبائی، محیط، نقش سید جمال الدین اسدآبادی در بیداری مشرق زمین، تهران.

۱۵- فوریه، سه سال دربار ایران، ترجمه عباس اقبال، تهران: دنیای کتاب، ۱۳۶۲،

۱۶- کرمانی، ناظم الاسلام، مقدمه تاریخ بیداری ایرانیان، به کوشش علی اکبر سعیدی

سیرجانی، ج ۱، تهران: نشر آگاه، ۱۳۶۸،

۱۷- کسروی، احمد، تاریخ مشروطیت ایران، تهران: انتشارات مجید، ۱۳۷۹،

۱۸- لمبتون، آن. ک. س، سیری در تاریخ ایران بعد از اسلام، ترجمه یعقوب آژند،

تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۰،

۱۹- ملک زاده، مهدی، تری انقلاب مشروطه ایران، ج ۱، تهران، کتابفروشی ابن سینا،

۱۳۳۱،

۲۰- ملک آرا، عباس میرزا، شرح حال عباس میرزا ملک آرا، به اهتمام عبدالحسین

نوایی، تهران: انتشارات بابک، ۱۳۶۱،

۲۱- مهدوی، هوشنگ، روابط خارجی ایران (از ابتدای دوران صفویه تا پایان جنگ دوم

جهانی)، تهران: امیرکبیر، ۱۳۷۷،

جهت خرید فایل word به سایت www.kandoocn.com مراجعه کنید
یا با شماره های ۰۹۳۶۶۰۲۷۴۱۷ و ۰۹۳۶۶۴۰۶۸۵۷ و ۰۶۶۴۱۲۶۰-۰۵۱۱ تماس حاصل نمایید

۲۲- نجفی، موسی، تاریخ تحولات سیاسی ایران، چاپ اول تهران؛ انتشارات موسسه

فرهنگی پژوهش، ۱۳۸۱،

۲۳- ناطق، هما،

۲۴- نهاوندیان، محمد، پیکار پیروز تنباکو، تهران: انتشارات مخبر، چاپ دوم،

۲۵- نیکی، ر. کدی، تحریم تنباکو در ایران، ترجمه شاهرخ قائم مقامی، تهران: کتابهای

جیبی، ۱۳۵۸،

۲۶- ولایتی، علی اکبر، نهضت فکری مشروطه، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۶۵.

۲۷- محمود، م، تاریخ روابط سیاسی ایران و انگلیس، ۵ جلد، تهران: خودکار، ۱۳۳۲،

۲۸- روزنامه اختر، سال ۹۰۱۷ جمادی الآخر ۱۳۸۰، ش ۲۳،

۲۹- هیجی، حکیم ملامحمد علی، رساله دخانیه، به اهتمام علی اکبر ولایتی.

جهت خرید فایل word به سایت www.kandoocn.com مراجعه کنید
یا با شماره های ۰۹۳۶۶۰۲۷۴۱۷ و ۰۹۳۶۶۴۰۶۸۵۷ و ۰۶۶۴۱۲۶۰-۵۱۱ تماس حاصل نمایید

Filename: Document1
Directory:
Template: C:\Documents and Settings\hadi tahaghoghi\Application
Data\Microsoft\Templates\Normal.dotm
Title:
Subject:
Author: yas
Keywords:
Comments:
Creation Date: 4/7/2012 12:10:00 PM
Change Number: 1
Last Saved On:
Last Saved By: hadi tahaghoghi
Total Editing Time: 0 Minutes
Last Printed On: 4/7/2012 12:10:00 PM
As of Last Complete Printing
Number of Pages: 31
Number of Words: 4,594 (approx.)
Number of Characters: 26,192 (approx.)